

GIỚI THIỆU KINH NGHIỆM CẢI CÁCH CÔNG TÁC THỐNG KÊ CỦA TRUNG QUỐC

Công tác thống kê Nước Cộng hoà Nhân dân Trung Hoa bắt đầu được tổ chức và thành lập tháng 10 năm 1949. Tổ chức ban đầu là Vụ Thống kê trong Ủy ban Kinh tế Tài chính. Tháng 8 năm 1952 thành lập Cục Thống kê Quốc gia. Sau đó, các cơ quan thống kê địa phương, bộ ngành, đơn vị sự nghiệp, xí nghiệp và các chế độ thống kê trên phạm vi toàn quốc cũng được bắt đầu được xây dựng và ban hành. Nhưng, trong thời kỳ “Cách mạng đại văn hoá” vào thập kỷ 60, phần lớn cơ quan thống kê bị sáp nhập, công tác thống kê của nhiều đơn vị bị đình trệ, công tác thống kê của cả nước bị phá hoại một cách nghiêm trọng.

Từ năm 1978, Trung Quốc thực hiện chính sách cải cách mở cửa, công tác thống kê được phục hồi nhanh chóng, từng bước đi vào quỹ đạo pháp chế, tiến vào thời kỳ mới của cải cách và phát triển.

I. Tình hình cải cách công tác thống kê Trung Quốc

Từ thập kỷ 80, đặc biệt thập kỷ 90 trở lại đây, cùng với việc không ngừng cải cách cơ chế quản lý kinh tế theo chiều sâu, việc mở cửa ra nước ngoài không ngừng mở rộng, hệ thống thống kê được tiến hành cải cách sâu sắc, trên một số mặt đã có thay đổi quan trọng.

1.1. Về dịch vụ thống kê, công tác thống kê bị đóng cửa một thời gian dài và từng bước phục vụ cho xã hội và hoà nhập quốc tế

Trước khi cải cách mở cửa, công tác thống kê của Trung Quốc chủ yếu là cung cấp số liệu thống kê theo nhu cầu quyết sách cho lãnh đạo Đảng, Chính phủ các cấp và bộ ngành liên quan. Sau cải cách mở cửa, Trung Quốc đã điều chỉnh phương hướng phục vụ của thống kê, cùng với việc tiếp tục cung cấp thông tin thống kê và kiến nghị tư vấn cho lãnh đạo Đảng và Chính phủ, đã cố gắng phục vụ cho công chúng xã hội,

tiến hành trao đổi thông tin với xã hội quốc tế. Do vậy, đã chấm dứt trạng thái đóng cửa của công tác thống kê trong một thời gian dài, làm cho công tác thống kê từng bước hướng vào xã hội, đi vào thế giới. Điều này được thể hiện trên một số mặt dưới đây:

- Thông tin thống kê định kỳ hướng vào xã hội trong và ngoài nước ngày càng nhiều.

- Mở rộng trao đổi với các Tổ chức Quốc tế và Quốc gia có liên quan. Định kỳ cung cấp tư liệu thống kê cần thiết cho các tổ chức quốc tế liên quan như Ngân hàng Thế giới, Tổ chức Quỹ tiền tệ Quốc tế, Ủy ban Thống kê Liên hợp quốc, Tổ chức Nông lương Quốc tế ... Ngoài ra, còn xây dựng quan hệ trao đổi tư liệu thống kê với rất nhiều Quốc gia.

- Về phương pháp và chế độ thống kê chủ yếu về cơ bản đã đi vào quỹ đạo theo quy phạm quốc tế, có thể tiến hành so sánh quốc tế một cách trực tiếp.

1.2. Về hệ thống hạch toán, đã thay đổi hệ thống cân đối sản phẩm vật chất (MPS) được sử dụng trong thời gian dài, bắt đầu từng bước ứng dụng khung hệ thống tài khoản quốc gia mới (SNA).

Trong một thời gian dài, Trung Quốc sử dụng hệ thống biểu cân đối sản phẩm vật chất (MPS). Bắt đầu từ năm 1992, trên cơ sở nghiên cứu nhiều năm, Trung Quốc đã thực hiện hệ thống hạch toán kinh tế quốc dân mới (SNA) theo chuẩn quốc tế, Từ góc độ về sản xuất, đầu vào đầu ra, lưu thông tiền tệ, thu chi quốc tế,... tiến hành hạch toán và mô tả hệ thống đối với kinh tế quốc dân, làm cho công tác hạch toán quốc dân đi vào quỹ đạo hạch toán

quốc tế. Đồng thời, căn cứ theo yêu cầu của hệ thống hạch toán kinh tế quốc dân mới, đã tăng số chỉ tiêu thống kê, sử dụng phương pháp tính toán và tiêu chuẩn thống kê trong thống kê chuyên ngành công nghiệp, nông nghiệp, xây dựng ... kéo theo cải cách thống kê đối với các chuyên ngành. Việc xây dựng khung hệ thống hạch toán kinh tế quốc dân là thay đổi mang tính cơ bản và toàn diện đối với chế độ thống kê của Trung Quốc.

1.3. Về chỉ tiêu và tiêu chuẩn thống kê, đã thay đổi hệ thống thống kê thích hợp với kinh tế có kế hoạch, từng bước xây dựng được hệ thống chỉ tiêu thống kê và hệ thống tiêu chuẩn thống kê thích ứng với kinh tế thị trường

Về mặt chỉ tiêu thống kê, thích ứng với yêu cầu kinh tế thị trường và lấy nâng cao hiệu quả kinh tế làm trọng tâm, Trung Quốc đã hết sức tinh giảm số lượng chỉ tiêu về lượng vật chất, cải tiến chỉ tiêu phản ánh kết quả sản xuất, đã tăng đáng kể các chỉ tiêu phản ánh giá trị, yếu tố thị trường, hiệu quả kinh tế, tiến bộ KHCN và tình trạng môi trường. Thông qua một số cải cách này, hệ thống chỉ tiêu thống kê hiện hành trên các mặt chủ yếu về cơ bản đã có thể thích ứng với nhu cầu kinh tế thị trường, phản ánh toàn diện tình hình thực tế phát triển của kinh tế - xã hội.

Về mặt tiêu chuẩn thống kê, cùng với việc thực hiện hệ thống hạch toán kinh tế quốc dân mới, việc tăng cường trao đổi quốc tế và hiện đại hoá công nghệ xử lý thông tin thống kê, Trung Quốc đã căn cứ theo tiêu chuẩn quốc tế do Ủy ban Thống kê Liên hợp quốc và các Tổ chức Quốc tế có liên quan giới thiệu, kết hợp với tình hình của Trung quốc, đã xây dựng nhiều

tiêu chuẩn thống kê như “Phân loại và mã ngành nghề kinh tế quốc dân”, “Phân loại và mã sản phẩm công, nông nghiệp (thương phẩm, vật tư)”, tiêu chuẩn phân loại đơn vị thống kê cơ bản, tiêu chuẩn phân loại thành thị, nông thôn ... do vậy đã đẩy nhanh bước đi vào quỹ đạo quốc tế, đưa công tác thống kê tiến vào một giai đoạn mới.

1.4. Về phương pháp thống kê, đã thay đổi tình trạng thực hiện đơn điệu phương pháp điều tra thống kê trong một thời gian dài, từng bước xây dựng được hệ thống phương pháp điều tra thống kê mang tính khoa học

1) Đã xác lập được khung hệ thống phương pháp điều tra thống kê mang tính khoa học

Trước đây, điều tra thống kê chỉ áp dụng phương pháp điều tra toàn diện, tổng hợp từ các cấp. Sau cải cách mở cửa, cùng với việc mở rộng chính sách kinh tế, đã xuất hiện các loại đơn vị sự nghiệp, xí nghiệp cá thể, tư doanh ... với số lượng rất lớn, số lượng đơn vị mà cơ quan thống kê phải quan tâm ngày càng nhiều, với phương thức điều tra thống kê đơn điệu như trước đây, khó có thể cung cấp được thông tin thống kê chính xác và kịp thời. Mấy năm gần đây, trên cơ sở tổng kết sâu sắc thực tiễn của mình và kinh nghiệm của các nước, Cục Thống kê Quốc gia Trung Quốc đã tiến hành cải cách lớn đối với hệ thống phương pháp điều tra, đã xây dựng được hệ thống phương pháp điều tra thống kê có kết hợp giữa các phương thức điều tra toàn diện, điều tra chọn mẫu và các phương thức điều tra khác.

2) Đã xây dựng được chế độ điều tra toàn diện

Chế độ điều tra này bao gồm điều tra dân số, điều tra công nghiệp, điều tra nông nghiệp, 10 năm điều tra một lần. Ngoài ra còn điều tra toàn diện đơn vị cơ sở, 5 năm tiến hành một lần.

3) Ra sức tiến hành điều tra chọn mẫu

Loại điều tra này đã được tiến hành trên các lĩnh vực như hộ dân cư thành thị nông thôn, giá cả, sản lượng lương thực, đầu tư tài sản cố định của tập thể nông thôn và hộ nông dân ... Mấy năm gần đây, còn đẩy mạnh phương pháp điều tra này đối với bông vải, chăn nuôi gia súc, công nghiệp loại nhỏ, mậu dịch bán buôn loại nhỏ và xí nghiệp ăn uống.

4) Từng bước xây dựng chế độ điều tra chuyên môn định kỳ và không định kỳ

Chế độ này chủ yếu điều tra đầu vào đầu ra 5 năm một lần; Điều tra chuyên môn tài sản cố định; Điều tra tình hình cải cách chế độ xí nghiệp Nhà nước ...

1.5. Về xây dựng pháp chế, đã thay đổi tình trạng không Luật kéo dài, thúc đẩy công tác thống kê đi vào quỹ đạo pháp chế hoá

Trên cơ sở tổng kết bài học kinh nghiệm công tác thống kê trước đây và kinh nghiệm có liên quan của các nước, Trung Quốc đã xây dựng được “Luật Thống kê Nước Cộng hoà Nhân dân Trung Hoa” và “Hướng dẫn chi tiết thực hiện Luật Thống kê Nước Cộng hoà Nhân dân Trung Hoa”, sau đó, đã thúc đẩy công tác pháp chế thống kê của các bộ ngành và địa phương. Cho đến nay, 30 tỉnh, thành phố đã xây dựng được pháp quy thống kê địa phương, 30 bộ, cơ quan ngang bộ đã xây dựng được chương trình thống kê của bộ ngành. Về cơ bản đã hình thành được hệ thống pháp luật pháp quy

thống kê lấy “Luật Thống kê” làm trung tâm, pháp quy hành chính thống kê đồng bộ với nhau, pháp quy thống kê địa phương và chương trình thống kê bộ ngành bổ sung cho nhau, công tác thống kê đã đi vào quỹ đạo thống kê dựa theo pháp luật.

1.6. Về kỹ thuật thống kê, đã thay đổi phương pháp truyền đưa và xử lý thông tin lạc hậu trước đây, từng bước xây dựng được khung cơ bản cho kỹ thuật hiện đại hoá thống kê

Trong một thời gian dài, các bộ ngành, địa phương, đơn vị thống kê sử dụng bưu điện, điện thoại hoặc điện báo để chuyển đưa báo cáo thống kê, cơ quan thống kê dùng phương thức thủ công để tổng hợp tư liệu thống kê. Với loại phương thức như vậy khó có thể cung cấp được thông tin thống kê về các mặt một cách chính xác và kịp thời. Mấy năm gần đây, cùng với sự phát triển không ngừng của kỹ thuật xử lý và truyền đưa thông tin, kỹ thuật xử lý và truyền đưa thông tin thống kê của Trung Quốc đã đi vào một giai đoạn mới, toàn bộ cơ quan thống kê từ cấp huyện trở lên đã sử dụng máy vi tính để xử lý thông tin thống kê, một số làng xã, thị trấn phát triển cũng đã sử dụng như vậy. Thống kê cấp Quốc gia và tỉnh, thành phố đã xây dựng được quy phạm thống nhất, bao gồm niên giám thống kê về tình hình cơ bản và tình hình phát triển lịch sử, kho số liệu thống kê tổng hợp và thống kê các chuyên ngành. Về cơ bản đã xây dựng và khai thông mạng thông tin thống kê phủ trên phạm vi cả nước. Mạng của Cục Thống kê Quốc gia, Cục Thống kê các tỉnh, thành phố và một số cơ quan thống kê cấp dưới tỉnh đã liên thông, trên mạng có thể truyền đưa thông tin thống kê.

1.7. Về cơ cấu tổ chức thống kê, đã tổng kết kinh nghiệm được và chưa được trước đây, đã xây dựng kiện toàn hệ thống tổ chức thống kê thích hợp với đặc điểm giai đoạn hiện nay của đất nước

Về tổng thể, Trung Quốc đã xây dựng được hệ thống thống kê thống nhất tập trung, thực hiện thể chế quản lý thống kê lãnh đạo thống nhất, phân cấp trách nhiệm. Cục Thống kê Quốc gia là cơ quan trực thuộc Chính phủ, phụ trách công tác thống kê thống nhất tổ chức và lãnh đạo toàn quốc, là cơ quan lãnh đạo cao nhất về công tác thống kê.

Về quan hệ giữa Cục Thống kê Quốc gia và các Cục Thống kê địa phương, các Cục Thống kê tỉnh, thành phố là một cơ quan hợp thành của chính quyền địa phương, phụ trách công tác thống kê thống nhất tổ chức và lãnh đạo khu vực. Cục Thống kê Quốc gia lãnh đạo về nghiệp vụ đối với các Cục Thống kê địa phương. Đồng thời, thực hiện quản lý hỗ trợ đối với Cục trưởng các Cục Thống kê tỉnh, thành phố, tức là, có thể điều động và bổ nhiệm Cục trưởng Cục Thống kê tỉnh, thành phố, nếu có nhu cầu chính quyền tỉnh cần lấy ý kiến trước của Cục Thống kê Quốc gia.

Về quan hệ giữa Cục Thống kê Quốc gia với các cơ quan thống kê bộ ngành, cơ quan thống kê bộ ngành là cơ quan quản lý tổng hợp thống kê của bộ ngành, phụ trách công tác thống kê thống nhất tổ chức và lãnh đạo bộ ngành. Cục Thống kê Quốc gia chỉ đạo về nghiệp vụ đối với các cơ quan thống kê bộ ngành. Tiến hành điều tra thống kê vượt khỏi hệ thống quản lý của bộ ngành, nhất thiết phải báo cáo cơ quan thống kê cùng cấp, sau đó mới được tiến hành điều tra.

Cùng với các quan hệ nói trên, Cục Thống kê Quốc gia đã xây dựng được các đội điều tra kinh tế xã hội nông thôn, đội điều tra kinh tế xã hội thành thị và đội điều tra xí nghiệp, các đội điều tra này chuyên phụ trách công tác điều tra chọn mẫu có liên quan. Ba đội điều tra này là những đơn vị trực thuộc Cục Thống kê Quốc gia. Nhiệm vụ điều tra thống kê do Cục Thống kê Quốc gia thống nhất giao; toàn bộ kinh phí điều tra do Cục Thống kê Quốc gia cấp phát; người phụ trách chính của đội điều tra các tỉnh, thành phố do Cục Thống kê Quốc gia phụ trách điều động và miễn nhiệm.

II. Phương hướng cải cách công tác thống kê từ nay về sau

Mục tiêu tổng thể cải cách công tác thống kê của Trung Quốc là, xây dựng hệ thống thống kê mới thích ứng yêu cầu thể chế kinh tế thị trường XHCN, phù hợp tình hình đất nước hiện nay và đi vào quỹ đạo quốc tế. Chủ yếu là, xây dựng hệ thống thống kê Quốc gia khoa học có hiệu quả cao, xây dựng hệ thống quản lý tổ chức thống kê có cơ cấu hợp lý vận hành nhịp nhàng, xây dựng hệ thống mạng thông tin Quốc gia hiện đại hóa, xây dựng hệ thống pháp chế thống kê kiện toàn, xây dựng được đội ngũ thống kê nắm được tri thức và kỹ thuật hiện đại, tinh thông nghiệp vụ, cơ cấu hợp lý. Mục tiêu này so với công tác thống kê hiện nay còn có một khoảng cách rất xa, còn nhiều vấn đề thử thách đặt ra, do vậy, cần tiến hành cải cách sâu thêm. Từ nay về sau, nhiệm vụ cải cách chế độ thống kê Quốc gia có một số mặt chủ yếu dưới đây.

2.1. Sửa đổi và hoàn thiện thêm hệ thống hạch toán kinh tế quốc dân

Hệ thống hạch toán kinh tế quốc dân của Trung Quốc hiện nay được xây dựng căn cứ theo Liên hợp quốc ban hành năm 1968. Từ nay về sau, cần dựa vào kinh nghiệm thực tiễn 10 năm gần đây và nhu cầu phát triển kinh tế thị trường, căn cứ theo giới thiệu của Liên hợp quốc ban hành năm 1993, tiến hành sửa đổi và hoàn thiện thêm đối với hệ thống hạch toán. Chủ yếu là, điều chỉnh khung cơ bản, tăng cường hạch toán GDP theo quý, cải tiến và hoàn thiện hạch toán phương pháp thu chi, điều chỉnh và phân loại hạch toán chi tiết hoá. Đồng thời, tiến hành sửa đổi đối với một số phương pháp hạch toán.

2.2. Điều chỉnh và hoàn thiện hệ thống chỉ tiêu thống kê

Trước mắt, vấn đề đặt ra đối với hệ thống chỉ tiêu thống kê bao gồm, một là, chỉ tiêu còn chưa hoàn thiện và có thể phản ánh được vận hành kinh tế thị trường, nâng cao hiệu quả kinh tế, phát triển KHCN. Hai là, phạm vi phủ chưa hết, thống kê đối ngành nghề công nghệ mới, dịch vụ môi giới, kinh tế mạng, thương mại điện tử còn chưa được đưa vào hệ thống chỉ tiêu thống kê hiện hành. Từ nay về sau, cần tiến hành điều chỉnh cơ cấu đối với hệ thống chỉ tiêu thống kê. Chủ yếu là: Thích ứng yêu cầu vận hành kinh tế thị trường, tăng chỉ tiêu thống kê phản ánh thị trường tiền tệ, thị trường hàng hoá, thị trường sức lao động, bảo hiểm xã hội và tình hình thu chi quốc tế ...; Thích ứng yêu cầu của phương thức tăng trưởng kinh tế chuyển từ phương thức “quảng canh” sang “thâm canh”, hoàn thiện chỉ tiêu thống kê phản ánh hiệu quả tổng thể kinh tế quốc dân, tiến bộ KHCN, điều chỉnh cơ cấu ngành nghề ...; Thích ứng yêu cầu có

thể tiếp tục phát triển, tăng chỉ tiêu thống kê phản ánh bảo vệ môi trường, cân bằng sinh thái ...; Thích ứng xu thế mới phát triển kinh tế, tăng chỉ tiêu thống kê phản ánh hoạt động kinh tế mới xuất hiện.

2.3. Đẩy nhanh tiến trình tiêu chuẩn hoá thống kê

Kịp thời nắm được động thái về các quy định và sửa đổi tiêu chuẩn thống kê quốc tế, mặt khác, kết hợp thực tế hạch toán kinh tế quốc dân và công tác điều tra thống kê của Trung Quốc, xây dựng quy hoạch lâu dài về tiêu chuẩn hoá thống kê và điều kiện quản lý tiêu chuẩn thống kê, giúp cho việc tiếp cận với quỹ đạo thống kê quốc tế tốt hơn. Đồng thời, đẩy nhanh việc xây dựng và hoàn thiện tiêu chuẩn phân loại thống kê cơ bản, nâng cao trình độ phân loại thống kê và tiêu chuẩn hoá việc đánh mã số.

2.4. Cải cách thêm một bước phương pháp điều tra thống kê

Việc cải cách phương pháp điều tra thống kê chủ yếu bao gồm, hoàn thiện chế độ điều tra toàn diện, làm cho các nội dung điều tra toàn diện được thuần thực, đồng bộ nhịp nhàng, phản ánh tốt hơn nữa tình hình và sức mạnh của đất nước. Cần tăng nhiều công sức cho vận dụng mở rộng phương pháp điều tra chọn mẫu, nắm chắc phương pháp điều tra chọn mẫu tiến hành trong lĩnh vực thống kê kinh tế xã hội thích hợp với phương pháp điều tra chọn mẫu thực hiện. Cần bám sát một số vấn đề lớn quan trọng trong kinh tế và phát triển cải cách, tiến hành điều tra chuyên môn, cung cấp nhanh thông tin và

kiến nghị chuyên đề. Tăng cường hợp tác với các cơ quan quản lý công thương nghiệp, thuế, giám đốc kỹ thuật ... để sử dụng tốt hơn nữa các ghi chép đăng ký hành chính.

2.5. Tăng cường quản lý khoa học đối với hoạt động điều tra thống kê toàn xã hội

Căn cứ theo “Luật Thống kê Nước Cộng hoà Nhân dân Trung Hoa” và hướng dẫn chi tiết đồng bộ thực hiện Luật Thống kê, tăng cường quản lý theo Luật đối với nhiệm vụ điều tra thống kê toàn xã hội, thực hiện tốt phân công hợp lý khoa học giữa thống kê tổng hợp của Chính phủ với thống kê của bộ ngành, xử lý thoả đáng hơn nữa mối quan hệ giữa thống kê của Chính phủ với thống kê của bộ ngành, cố gắng tránh trùng lặp và mâu thuẫn lẫn nhau, từng bước xây dựng được hệ thống quản lý nhiệm vụ điều tra thống kê phát triển nhịp nhàng và bổ sung cho nhau.

Trong quá trình thúc đẩy cải cách công tác thống kê, Trung Quốc mong muốn nắm chắc được tình hình đất nước, tổng kết nghiêm túc kinh nghiệm thực tế cải cách mở cửa từ thập kỷ 80 đến nay, đồng thời, tăng cường trao đổi và hợp tác với nước ngoài, học tập phương pháp thực hiện thành công và kinh nghiệm tiên tiến của nước ngoài.

Hàn Ngọc Lương

Tài liệu tham khảo:

Bộ Khoa học kỹ thuật Trung Quốc Chỉ nam khoa học công nghệ, Bắc Kinh, 1996.